

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA MEDIA MANTLARDAN FOYDALANISH USULLARI (ARAB TILI MISOLIDA)

Sarvinos Sayfullayevna Kasimova

f.f.n. Dotsent, O'zbekiston Jurnalistika va ommaviy

kommunikatsiyalar Universiteti

Annotatsiya: Hozirgi kunda xorijiy tillarni o'qitishda an'anaviy metodlar bilan birga innovatsion yondashuvlar ham jadal rivojlanmoqda. Ushbu maqolada arab tilini o'rgatishda media manbalarining (televideniye, radio, internet, kino, musiqiy asarlar va boshqa audiovizual materiallar) o'rni va samaradorligi ko'rib chiqilgan. Media manbalar orqali tilni o'rgatish nafaqat tilni o'zlashtirishni tezlashtiradi, balki talabalarni madaniy va kontekstual jihatlarni tushunishga ham yordam beradi. Maqolada media materiallari yordamida arab tilining fonetik, leksik va grammatik xususiyatlarini o'rganish jarayonidagi samaradorlik ta'kidlangan. Shuningdek, audiovizual materiallar yordamida talaffuz va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishning yangi yo'llari, shuningdek, til o'qitish metodikasidagi innovatsiyalarni joriy etish muhimligi ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: Xorijiy tillarni o'qitish, arab tili, media manbalar, innovatsion metodlar, til o'rganish samaradorligi, tilni o'zlashtirish, talabalar ko'nikmalari.

Kirish qismi: Xorijiy tillarni o'qitish jarayonida yangi metodlar va pedagogik yondashuvlarning ahamiyati tobora ortib bormoqda. O'qitishning an'anaviy usullari bilan bir qatorda, talabalar uchun yanada samarali va qiziqarli bo'lgan innovatsion texnologiyalar va media resurslaridan foydalanish zarurati yuzaga kelmoqda. Ayniqsa, arab tili kabi o'ziga xos tilni o'rgatishda audiovizual materiallar va media manbalarining roli juda katta.

Bugungi kunda media manbalar — televideniye dasturlari, radio, internet, kino va musiqiy asarlar — til o'rgatishda samarali vosita sifatida qo'llanilishi mumkin. Bu materiallar tilni nafaqat amaliyotda qo'llash, balki uning madaniy va kontekstual jihatlarni tushunishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Arab tilini o'rgatishda audiovizual materiallar yordamida talaffuzni o'rganish, tinglab tushunish va nutq ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari mavjud. Shuningdek, media manbalar tilni o'rganish jarayonini jonli, interaktiv va talabalar uchun qiziqarli qilishga yordam beradi. Xususan, media manbalarining — televizor dasturlari, radio, internet-ressurslar, kino, musiqalar, va boshqa audiovizual materiallar — til o'rgatishdagi o'rni tobora kengaymoqda. Media manbalar, tilni o'rganishda faqat so'z boyligini oshirish bilan cheklanmay, tilning fonetik, grammatik va leksik xususiyatlarini o'rganishga ham katta yordam beradi. Ular shuningdek, talabalarni tilning madaniy va kontekstual aspektlari bilan tanishtiradi.

Arab tili o'rgatish jarayonida media manbalarining ahamiyati ayniqsa katta. Arab tilida nutqni rivojlantirish, talaffuzni o'rgatish va tinglab tushunish ko'nikmalarini shakllantirishda audiovizual materiallar juda samarali vosita bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, arab tilining o'ziga xos xususiyatlarini, masalan, arabsal harflar va ularning talaffuzi, madaniy va tarixiy kontekstlarni o'rgatishda ham media resurslari muhim rol o'ynaydi.

Ushbu maqolada arab tilini o'rgatishda media manbalarining imkoniyatlari, ularning samarali qo'llanilishi va til o'rganishdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqsad, o'qituvchilarga

media materiallar orqali talabalar uchun tilni o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilish yo'llarini taqdim etishdir.

Asosiy qism: Xorijiy tilni o'rgatishda media manbalarining roli tobora ortib bormoqda. Ular talabalarga tilni o'rganish jarayonini yanada jonli va interaktiv qilish imkoniyatini yaratadi. Media manbalaridan, xususan, televizion dasturlar, kino, musiqiy asarlar, internet resurslari va radio vositalaridan foydalanish, til o'rganishni faqat grammatikani o'rganish bilan cheklamay, tilning real kontekstda qanday ishlatilishini ko'rsatadi. Arab tili misolida, media manbalarining o'рни, talabalar uchun arab tilining o'ziga xos jihatlarini o'rganishda qanday yordam berishini ko'rib chiqamiz.

Arab tilini o'rganishda, talaffuz va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Media manbalari, ayniqsa radio va televizor dasturlari, talabalar uchun real nutqni eshitish imkoniyatini yaratadi. Arab tilining talaffuzi ko'p hollarda murakkab bo'lishi mumkin, ammo audiovizual materiallar orqali talabalar turli xildagi talaffuzlarni eshitib, to'g'ri talaffuzni o'rganishadi. Misol uchun, arab kino va teleseriallarida turli hududlarda yashovchi odamlarning nutqini eshitish, ularning talaffuzi, aksent va leksik xususiyatlarini o'rganishga yordam beradi.

Media manbalari orqali talabalar arab tilining leksik va grammatik jihatlarini o'rganishda samarali bo'lishi mumkin. Kino va teleseriallar, masalan, turli mavzularda suhbatlar va dialoglar orqali talabalar yangi so'zlar va iboralarni o'rganadilar. Ushbu materiallar, nafaqat yangi leksika bilan tanishtiradi, balki so'zlarning to'g'ri qo'llanilishi va kontekstga moslashuvi haqida tasavvur beradi. Masalan, arab teleko'rsatuvlarida ishlatilgan grammatika qoidalari va iboralar real hayotdagi suhbatlar uchun juda foydali bo'ladi.

Arab tili o'qitishda madaniyatning o'рни katta. Media manbalari, ayniqsa, kino va teleseriallar, arab dunyosining madaniy va ijtimoiy jihatlarini o'rgatishda katta rol o'ynaydi. O'quvchilar media materiallari orqali arab xalqlarining turmush tarzini, urf-odatlarini, urf-an'alarini va madaniy qadriyatlarini o'rganadilar. Bu esa tilni o'rganishni nafaqat grammatika va so'z boyligini oshirishga, balki madaniy kontekstni tushunishga ham yordam beradi. Masalan, arab kino va seriallaridagi turli etnik guruhlar, ularning til va madaniy farqlari orqali talabalar arab dunyosining rang-barangligini tushunishadi.

Media manbalarining ta'siri nafaqat tinglab tushunish va talaffuzda, balki o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda ham sezilarli bo'ladi. Internetdagi onlayn maqolalar, bloglar, arab tilidagi veb-saytlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali talabalar o'qish ko'nikmalarini yaxshilashlari mumkin. Yozishdagi samaradorlikni oshirish uchun, media manbalari yordamida o'qilgan materiallarni qisqacha yozma shaklga keltirish, tahlil qilish va izoh berish talabalar uchun foydali mashg'ulot bo'ladi. Shu bilan birga, arab tilidagi matnlar va ularning yozilish uslubi, talabalar uchun tilning formal va noformal jihatlarini o'rganish imkoniyatini yaratadi.

Media manbalarining yondashuvi texnologiyalar bilan birlashtirilganida yanada samarali bo'ladi. Internetdagi interaktiv platformalar, mobil ilovalar va o'quv dasturlari orqali talabalar arab tilini o'rganish jarayonini mustahkamlashadi. Masalan, tilni o'rganish uchun yaratilgan mobil ilovalar va onlayn platformalarda, o'quvchilar videolarni tomosha qilish, podkastlarni tinglash va mashqlarni bajarish orqali o'z ko'nikmalarini mustahkamlashlari mumkin. Shu tarzda, texnologiyalar yordamida arab tilini o'rganishning o'ziga xos innovatsion usullari paydo bo'lmoqda.

Arab tilining fonetik tizimi boshqa tillarga qaraganda o'ziga xosdir. Shuning uchun media manbalari orqali fonetik jihatlarni o'rganish juda muhimdir. Teleseriallar, musiqa va reklama materiallari yordamida talabalar arab tilining fonetik xususiyatlarini eshitib, tilning to'g'ri talaffuzini o'rganishadi. Bundan tashqari, arab tilining maxsus tovushlarini va ularning talaffuzini o'rgatishning samarali usuli sifatida audiovizual materiallar ishlatiladi.

Tahlil qismi: Media manbalarining til o'rgatishdagi samaradorligini baholashda, ularning an'anaviy o'qitish metodlari bilan integratsiyasi muhim omil hisoblanadi. Misol uchun, media materiallarini dars jarayoniga kiritish orqali o'quvchilar nafaqat grammatik qoidalarni o'rganadilar, balki real kontekstda bu qoidalarning qanday ishlatilishini ko'rishadi. Arab tilida, masalan, teleseriallar va kinolar orqali, tilni kundalik hayotda qo'llashni o'rganish o'quvchilarga tilni tez va samarali o'zlashtirish imkonini beradi. Bunda o'qituvchilar media manbalarini an'anaviy dars metodlari bilan birgalikda ishlatish orqali o'quvchilarning diqqatini ushlab, dars jarayonini yanada samarali qilishi mumkin.

Arab tilida talaffuzning o'zi alohida muammo bo'lishi mumkin, chunki bu tilda ko'plab o'ziga xos tovushlar mavjud. Media manbalarining, ayniqsa kino va teleseriallar, talaffuzni o'rgatishda muhim vosita bo'lishi, talabalar uchun so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish imkonini yaratadi. Biroq, ushbu manbalardan foydalanishning ba'zi kamchiliklari ham bor. Masalan, ba'zi kinolar va teleko'rsatuvlar mintaqaviy aksentlar yoki dialektlarni qo'llaydi, bu esa o'quvchilarda noto'g'ri tushuncha va talaffuz xatolariga olib kelishi mumkin. Shu sababli, media manbalarini tanlashda ehtiyotkorlik bilan yondashish zarur, chunki noto'g'ri talaffuzlar va aksentlar o'quvchilarni chalg'itishi mumkin. Shuningdek, bu jarayonni rivojlantirish uchun media materiallarini aniq va to'g'ri talaffuz bilan tanlash tavsiya etiladi.

Arab tilini o'rgatishda madaniy kontekstning o'rni juda katta. Media materiallari, xususan, kino va teleseriallar, arab xalqlarining turmush tarzini, urf-odatlarini va ijtimoiy hayotini aks ettiradi. Ushbu madaniy elementlarni o'rganish, talabalar uchun arab tilini nafaqat texnik jihatdan, balki madaniy jihatdan ham o'rganishga imkon beradi. Misol uchun, arab kino va seriallarida, odatda, arab madaniyatiga oid qadriyatlar, an'analar va ijtimoiy munosabatlar tasvirlanadi. Bu esa o'quvchilarga arab tilini o'rganishda tilning madaniy o'lchamini ham tushunishga yordam beradi. Biroq, ba'zi hollarda madaniy farqlar o'quvchilarda noaniqlik va tushunmovchilikni yuzaga keltirishi mumkin. Shuning uchun, o'qituvchilar madaniy kontekstni tushuntirib, o'quvchilarga aniq misollar orqali yordam berishlari kerak.

Media manbalari, xususan internetdagi maqolalar, bloglar va ijtimoiy tarmoqlarda o'quvchilarning o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ular arab tilidagi so'z boyligini kengaytiradi va yozma nutqni shakllantirishga yordam beradi. Ammo, ba'zan, media materiallari noto'g'ri yoki tasavvursiz so'zlar va iboralarni ishlatishi mumkin, bu esa o'quvchilarning noto'g'ri yozishiga yoki o'qigan materialni noto'g'ri tushunishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun, media manbalaridan foydalanishda, o'qituvchilar materiallarni to'g'ri tanlashlari va o'quvchilarga muammoli so'zlar yoki iboralar haqida izoh berishlari kerak.

Texnologiyalarning rivojlanishi bilan, media manbalarining foydalanish imkoniyatlari yanada kengaymoqda. Mobil ilovalar, onlayn platformalar va interaktiv kurslar orqali talabalar arab tilini o'rganishda yanada ko'proq imkoniyatlarga ega bo'lmoqdalar. Internet orqali, o'quvchilar real vaqt rejimida arab tilidagi podkastlarni tinglashlari, video materiallarini tomosha qilishlari va mashqlarni bajarishlari mumkin. Biroq, bu yondashuvda ba'zi cheklovlar ham mavjud, masalan, ba'zi talabalar texnologiya bilan ishlashda qiynalishi mumkin yoki internetga

kirish imkoniyati cheklangan bo'lishi mumkin. Shuning uchun, texnologiyalarni qo'llashda har bir talabaga mos yondashuvni tanlash zarur.

O'qituvchilar uchun media manbalarini o'qitish jarayoniga kiritish yangi yondashuvlarni va metodikalarni talab qiladi. O'qituvchilar media materiallarini darsda samarali foydalanish uchun, avvalo, materiallarni sinchkovlik bilan tanlab, ularni o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirishlari kerak. Shuningdek, media vositalarini qo'llashda, o'qituvchilar o'quvchilarga mazkur materiallarning madaniy, ijtimoiy va lingvistik jihatlarini ham tushuntirishlari zarur.

Natijalar qimi: Ushbu maqolada xorijiy til sifatida arab tilini o'rgatishda media manbalarining samarali qo'llanilishi va uning til o'rgatish jarayoniga ta'siri tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, media manbalaridan foydalanish, ayniqsa arab tilini o'rgatishda, quyidagi asosiy yo'nalishlarda samarali ta'sir ko'rsatadi:

Arab tilining talaffuzi va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishda media manbalarining roli juda muhimdir. Televizor dasturlari, radio va kino materiallari orqali talabalar nafaqat tilning to'g'ri talaffuzini o'rganadilar, balki turli dialektlar va aksentlarga duch keladilar. Bu esa ularning tilni haqiqiy kontekstda tushunish va so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish imkoniyatlarini oshiradi. Talabalar o'zlariga qiziqarli va mos keladigan media manbalarni tanlab, talaffuzlarini yanada yaxshilashlari mumkin.

Media manbalar, xususan kino va teleseriallar orqali, talabalar yangi so'zlar, iboralar va grammatik konstruksiyalarni o'rganadilar. Turlanish va grammatik qoidalar real hayotdagi suhbatlarda qanday qo'llanilishini ko'rish, o'rganilgan materiallarni amaliyotga tatbiq etish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, media materiallaridagi turli mavzular va vaziyatlar talabalar uchun lingvistik boylikni kengaytirish va tilni kengroq kontekstda tushunishga yordam beradi.

Arab tili o'rganish jarayonida madaniy jihatlar muhim ahamiyatga ega. Kino, teleseriallar va musiqalar orqali talabalar arab dunyosining urf-odatlarini, qadriyatlarini, ijtimoiy tuzilmalari va tilni ishlatishdagi madaniy farqlarni o'rganadilar. Shuningdek, media manbalar talabalarga arab xalqlari orasidagi madaniy farqlarni ko'rish va tushunish imkoniyatini yaratadi. Bu jarayon tilni o'rganishni yanada boyitadi va madaniy to'qnashuvlar haqida yaxshiroq tasavvur hosil qilishga yordam beradi.

Media manbalari yordamida talabalar o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Internetdagi maqolalar, bloglar, veb-saytlar va ijtimoiy tarmoqlarda mavjud materiallar talabalarni o'qish va tushunish ko'nikmalarini yaxshilashga yo'naltiradi. Media manbalaridagi turli janrlar va mavzular orqali o'quvchilar o'zlarining yozma va og'zaki ifodalash ko'nikmalarini kengaytirishlari mumkin. Bu esa, o'z navbatida, arab tilidagi so'zlashuvni va yozishni rivojlantirishga yordam beradi.

Media manbalarining texnologiyalar bilan birlashishi, masalan, mobil ilovalar, onlayn platformalar va interaktiv mashqlar yordamida, o'quvchilarning o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi. Mobil ilovalar va onlayn kurslar orqali arab tilidagi materiallarni izlash, videolarni tomosha qilish, podkastlarni tinglash va mashqlarni bajarish imkoniyatlari talabalar uchun qulay va interaktiv o'rganish muhitini yaratadi. Bu esa tilni o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Arab tilining fonetik tizimi o'ziga xos va murakkabdir. Media manbalar yordamida fonetik xususiyatlarni o'rganish talabalar uchun samarali bo'lishi mumkin. Televizion dasturlar va kino

orqali arab tilidagi tovushlar va fonetik elementlarni o'rganish, talabalarni tilda aniq talaffuz qilishga va fonetik xatolarni kamaytirishga yordam beradi. Bu jarayon orqali, talabalar arab tilining fonetik tizimiga tegishli barcha maxsus tovushlar va ularning talaffuzini o'rganishlari mumkin.

Xulosa qismi: Arab tilini o'rgatishda media manbalaridan foydalanish nafaqat tilni o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi, balki talabalar uchun tilning turli kontekstlaridagi qo'llanilishini tushunishga yordam beradi. Media vositalari yordamida arab tilining fonetik, grammatik va leksik jihatlarini o'rganishning samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, talabalar media manbalari orqali arab dunyosining madaniy va ijtimoiy jihatlarini yaxshiroq tushunadilar va tilni o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradilar.

Arab tilini o'rgatishda media manbalarining foydaliligi aniq ko'rsatilgan. Ularning yordamida talabalar tilni nafaqat grammatik jihatdan, balki madaniy, fonetik va leksik jihatlarida ham o'rganadilar. Media manbalari o'qituvchilarga dars jarayonini jonlantirish va talabalar uchun tilni o'rganishni yanada samarali qilish imkoniyatini beradi. Texnologik rivojlanish va media vositalarining keng qo'llanilishi orqali arab tilini o'rgatishning innovatsion yondashuvlari talabalar uchun yanada qulay va samarali bo'lib, o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi.

Arab tilini o'rgatishda media manbalarining samarali qo'llanilishi o'qitish jarayonini interaktiv, jonli va samarali qiladi. Biroq, media materiallarini tanlashda ehtiyotkorlik va moslashtirish zarur. O'qituvchilar media manbalarini to'g'ri va maqsadga muvofiq tanlab, talabalar uchun samarali va mazmunli o'quv materiallari taqdim etishlari kerak. Yangi texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari, o'quvchilarni arab tilini o'rganishda yanada qiziqarli va samarali metodlar bilan ta'minlaydi. Shuningdek, media manbalaridan foydalanishda madaniy va lingvistik farqlarni tushunish, tilni o'rganishning asosiy elementlariga aylanishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yhati

1. Qosimova, S. S. (2022). Analysis Of Inflectional Terms In The Study Of Hamiduddin Dariri. *Journal of Positive School Psychology*, 6(3), 2200-2203.
2. Kasimova, S. S. (2024). Transformation of phrases and its destructions. *Salud, Ciencia y Tecnología-Serie de Conferencias*, 3, 740-740.
3. Begmatova, B. M., Mutalova, G. S., & Kasimova, S. S. (2023). The Direct Object And Its Use In Arabic Language. *Boletin de Literatura Oral-The Literary Journal*, 10(1), 3601-3609.
4. Qosimova, S. S. (2022). Analysis Of Inflectional Terms In The Study Of Hamiduddin Dariri. *Journal of Positive School Psychology*, 6(3), 2200-2203.
5. Sayfullaevna, K. S. (2019). Arabic Linguistic in Transoxiana (XI-XIII Centuries). *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, (1 (13)), 3-6.
6. Косимова, С. (2021). «Всесторонняя» работа Махмуда Замахшари как основа более поздних грамматических теорий. *Восточный факультет*, 1(1), 125-131.
7. Dr. Khilola A. Yuldasheva, . (2023). THE IDEOLOGICAL ROLE OF THE ARABIC LANGUAGE IN FORMING NATIONAL IDENTITY. *European International*

Journal of Philological Sciences, 3(10), 14–18. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/eijps/article/view/25630>

8. Yuldasheva, X. (2024). THE ROLE OF ARAB INTELLECTUALS IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY. *Sharqshunoslik. Востоковедение. Oriental Studies*, 3(02), 16-26.
9. Yuldasheva, X. (2023). THE ROLE OF ARAB EDUCATORS IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY. *SHARQ MASH'ALI*, 2(04), 120-128.
10. Yuldasheva, Khilola A. "EXPLORING THE IDEAS OF IDENTITY IN ARABIC LITERATURE: THE INTERPLAY OF TRADITION AND TRANSFORMATION." *International Scientific and Current Research Conferences*. 2024.
11. Sattarovna, M. G. (2023, November). ON THE ISSUE OF DEFINING NEWS TEXT. In *Konferensiyalar| Conferences* (Vol. 1, No. 1, pp. 158-163).
12. Ахмаджонова, Назокатхон, and Гульнара Муталова. "ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СОВРЕМЕННОГО АРАБСКОГО ЯЗЫКА СО СРЕДСТВАМИ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ." *Innovations in Technology and Science Education* 2.9 (2023): 373-379.